

Írta: SCHWIMMER RÓZSA.

A Magyar Társadalomtudományi Egyesület vitát rendezett a feminizmusról, annak helyes felismerésében. hogy ezzel a kérdéssel foglalkozni: tudósnak, laikusnak egyaránt kötelessége. Ha komoly szándéka volt a kérdést megvitatni, érthetetlen, miért vágta derekán a diskusziót akkor, amikor az előadó tételeinek megcáfolása és talán megvédése is javában folyt. Miért szakították meg hirtelen és miért nem élhetett az előadó a zárszó jogával?

Kenedi Géza, az előadó, a maga újságjában mondta el a zárszót (Az Újság 1909. II. 14.), nem illetlen dolog

hát, ha én is a mi újságunk hasábjain mondom el, aminek kifejtésére a vita során nem kaptam meg a szót. Szükségesnek tartom elmondását, nem mert „kikívánczik belőlem a bennrekedt szó”, hanem mert a vitázóknak szabott rövid idő alatt a felszólalók nem tisztázhatták az előadónak és a feminizmus, vagy helyesebben a feministák, vagy még helyesebben a Feministák Egyesülete ellen felszólalt Farkas Pálnak némely állításait.

A vitát Kenedi Gézának objektivitásra becsteltesen törekvő, de a nőmozgalom biológiai alapját teljesen félreismerő előadása nyitotta meg. Vázlatát Az U. febr. 6-iki száma közölte. Az előadás sok tételét cáfolta meg dr. Márkus Dezső, aki a feminista mozgalomba bele-magyarázott tévedéseket helyesbítette nagyhatású felszólalásában. Percelné Kozma Flóra lapunk más helyén egész terjedelmében közölt felszólalásával bebizonyította, hogy a nőmozgalom, a nők egyetemének érdekeit képviselvén, fölötté áll a nemzetiség, felekezet, politikai párhóvátartozandóság szétválasztó erejének: programjában, működésében mellőzi mindazt, ami szétválaszt, hogy teljes súllyal érvényesítse azt, ami a nők összességét összeköti.

Mert a klerikalizmus és a különösen germán országokban ortodox szocializmus hiába hirdeti megdönthetetlen törvényként, hogy a nők nem szervezkedhetnek felekezeti és politikai neutrálításban: a gyakorlat épp úgy, mint a teória alaposan megcáfolja a tisztán hatalmi érdekből felállított tételt.

Bizonyságul: a Nemzetközi Nőszövetség épp úgy magában foglalja a német felekezeti alapon álló „mérsekelt” feminista egyesületeket, mint a svájci és az olasz tisztán szociáldemokrata munkásnőegyesületeket. Az olasz nőmozgalomnak ezt a pártköziségét dr. Robert Michels a Feministák Egyesületében február 3-án tartott előadásában bőven ismertette. Kisebb keretben ugyanezt bizonyítva, utalhatunk arra, hogy a Feministák Egyesülete országos szervezetében aktív működésben találunk a szociáldemokrata-párthoz tartozó tagokat épp úgy, mint a függetlenségi párt programja alapján állókat; a társadalmat vallási szempontból látó nők mellett radikális atheistákat, szabadgondolkodókat; erősen nacionalista érzésűek mellett kozmopolita hajlandóságúakat.

A nőmozgalomnak, mint olyannak, nincs is köze a hozzá tartozó politikai, felekezeti vagy nemzetiségi viszonyához. Mert a törvények nem mondják: a katolikus nő járhat az egyetem bármely fakultására, a kertészeti, gazdasági meg egyéb szakiskolába, a református, a zsidó meg a többi nő pedig nem, hanem a nőt zárja ki ezekből az intézetekből. S a társadalom ennek következtében nem mondja: a katolikus nőnek egyforma munkáért egyforma bért adok, a többit pedig csak szánalom-ból féláron alkalmazom, hanem: a nő munkájáért felebére is elég, mert a nő munkája silányabb. Ha tehát egyenlő előképzettséget, munkájának gazdasági értékelését akarja elérni a nő, egyesülnie kell mindazokkal, akik ugyanezt akarják elérni, mert – óh szent banalitás! – minél nagyobb a tábor, annál hatalmasabb az érvényesülési ereje.

Politikai pártállás szerint sem osztályoz a társadalom, amikor a kettős erkölcs alapján a törvénytelen viszony minden gazdasági, társadalmi, erkölcsi terhét a „védett, gyöngé” nőre sózza, akár katolikus, akár zsidó,

akár református s a férfit össze-vissza egy számba sem vehető gazdasági ellenszolgáltatásra kötelezi igen kétséges módon.

Aki tehát az erkölcs terén is egyensúlyba akarja hozni a férfit és a nőt, annak az összes érdekeltekkel való együttes munkára kell törekednie. Ugyanez áll mindazokra a jogi, gazdasági és társadalmi berendezésekre, amelyek neme miatt erőszakosan és tudatosan károsítják a nőt osztály, felekezet és nemzetiségre való tekintet nélkül.

A vita folyamán Glücklich Vilma azt a természet tudományi abszurdumot utasította vissza, mintha a feminizmus a nőt a férfival egyenlőnek tekintené s ebből kifolyólag törekednék az egyenjogúságra. Kiemelte, hogy éppen az egyenlő értékéből mit sem levonó fiziológiai és pszichológiai különbözőség követeli meg az önálló érvényesülést, az egyéni és polgári önrendelkezés korlátlan jogát.

Farkas Pál, aki a maga újságjában, az Új Időkben, a legvirulóbb antifeminizmust ápolja aranykalitkában csicsergő bakfisleánykák gyönyörködtesére, szíves vállveregetéssel örvendezett azon, hogy van feminizmus Magyarországon is, csak a külföldi előadók és ideák importját rosszalta.

Rosenberg Augusztia visszautasította Kenedinek azt az állítását, hogy „az ötven éven felüli nő elmezavart.”

A vitát itt a hozzászólásra jelentkezés és előadói zárszóra való tekintet nélkül Lefejezettnek nyilvánította Gaál Jenő elnök. Utólagosan kell tehát még tisztázni az előadó és a vitatkozók helyre nem igazított állításait.

Nem szocializmus a feminizmus – Kenedi állítja – ha nagyon sok tételt a két programon egyformán meg is találunk, mert hiszen bármely más politikai párt programján is találkozunk egyik-másik pont. S ezért a feminizmus nem dobja el egyes programtégeit, ha értük a szocializmus vagy konzervativizmus gyanújába is kevernek. Ha a nőmozgalom úgy hallgatna a különböző pártok tanácsaira, mint a holló a sajtjára éhes rókáéra, hamarosan éhen veszne.

Ténybeli tévedés Kenedinek az az állítása, hogy Mme Nelly Roussel és Lischnewska szocializmust akarnak a mozgalomba csempészni. Roussel szocialista, de amiről nálunk beszélt, a Neomalthuzianizmust maga Marx ítélte szocializmusellenesnek: S az ortodox Marxisták még ma is ellenzik a szaporodás önkéntes korlátozását. Mária Lischnewska pedig sovíniszta német nacionalista, aki szociális téren sok olyanért hevül, ami a szociáldemokrácia programjában is található. Ezt a két asszonyt emelte ki Kenedi s éppen ők klasszikus példái annak, hogy a nőmozgalom közös céljaiért a különböző pártállásúak összeférnek. A többi tévedés helyesbítésénél azonban sokkal fontosabb Kenedi biológiai következtetéseinek megcáfolása.

Apáthy és mások sejtelméletének alapján a szociális munkamegosztást sürgeti férfi és nő között. Csakhogy sokadmagával a természetes munkamegosztást összetéveszti a szociálissal.

A férfi és a nő fiziológiai különbözősége fiziológiai működéseik differenciálódását vonja maga után, de szociális funkciók „férfias és nőies” felosztására nem hat törvénytörően.

A feminizmus a természetes munkamegosztás

mellett a társadalmi munkamegosztás érvényesítéséért küzd. A két funkció közötti különbséget a feminizmus nagy tudósa, Charlotte Perkins Gilman így állapítja meg: „A fajfenntartásra (természetes funkció) férfinak és nőnek különböző szervei, különböző funkciói vannak és különböző irányú tevékenységet fejtenek ki.” Ez az, amiről ránk fogják, hogy nem tudjuk, vagy megmásítani kívánjuk, feltételezvéen rólunk, hogy a férfiakat gyermekszülésre oktatni, a nőt pedig attól elszoktatni kívánjuk. De a nemi különbözőség nem irányíthatja a társadalmi munkamegosztást, mert „az önfentartásra (társadalmi funkció) férfinak és nőnek egyenlő szervei, egyenlő funkciói vannak és tevékenységük iránya is egyenlő.” A feminizmus éppen biológiai alapból kiindulva, azt akarja, hogy a fajfenntartási funkciók különbözősége mellett a férfi és a nő a létfenntartást szolgáló egyenlő, természetes erőit mesterséges, társadalmi (jogi és gazdasági) akadályok nélkül érvényesíthesse. Akik természettudományi alapon tudnak gondolkodni, azok e mondatban az egész feminista programot megtalálják. Kenedi nem intette volna a feministákat „a szociális biológia igazságainak félredobása” ellen, ha figyelembe veszi, hogy a magyar feminizmus egységesen a Charlotte Perkins Gilman szociálbiológiai törvényekre felépített rendszerén áll.

A vitában szóhoz jutott nők a gyakorlati élet megdönthetetlen tényeivel cáfolták meg Kenedinek azt az állítását, hogy a nő szexuális életével összefüggő zavarok indokolják a nő rendszeres munkából való kizárását. De még egyre kellett volna rámutatniok. Arra ugyanis, hogy az említett zavarok tényleg megfigyelhetők, de csak mint beteges tünetek. Társadalmunk szégyene, hogy nem törődött eddig e betegségek gyógyításának lehetőségével. Semmelweisig a gyermekágyi lázt is a szüléssel járó természetes bajnak tartották. Egy jövődő Semmelweis feladata marad a nők szexuális életével összefüggő beteges tünetek okainak kutatása és gyógyítása. „Bezzeg régen kutatnák ezeket, ha a férfiak szenvednének annyit e bajok alatt”, mondja hasonló alkalommal Nelly Roussel. Semmi ok azonban arra, hogy a szenvedő kivételek miatt az egészséges átlagot is megbénítsuk társadalmi funkciói teljesítésében.

Egy a vita előre nem látott zárása következtében nemcsak szóhoz, hanem jelentkezéshez sem jutott hölgy azt akarta kérdezni Keneditől, miért nem bízna a bírói, az orvosi, a vasúti foglalkozást „szellemi képességeinek időről-időre birtokában nem levő nőre” amikor az alkohol, nemi kicsapongás és alkoholmérgezés hatása alatt álló férfiban elég biztosítékot talál e funkciók teljesítésére.

Végül azt állította Kenedi, hogy a feministák a gyermekprodukálást, nevelést és háztartást alacsonyabb rendű munkának minősítik s az asszonyok csak azóta elégedetlenek, amióta ezt „bebeszérték” nekik. Ezzel szemben arra kell utalnom, hogy a törvények, – férfiak – értékítélete becsüli le azokat a funkciókat, amikor az asszonyt a legtöbb dologban a gyermekkel helyezi egy jogvonalra és törvényes föllebvalójának minősíti a férfit. A mi „bebeszélésünk” éppen azt akarja elérni, hogy a nő ne elégedjék meg ezeknek a funkcióknak ilyen törvényes és gazdasági lebecsülésével. Amint Kenedinek előadása óta Az Újságban megjelent cikkei is mutatják: ő tényleg

becsületes igyekezettel keresi a feminizmus igazságait s azért biztos, hogy ő meg is fogja találni. S ha akárhányszor óhajtunk kell, hogy isten óvjon meg bennünket a barátainktól, akkor Kenedire bátran mondhatjuk: bár ilyenek volnának összes ellenfeleink!

Közkeletű frázist ismételt Farkas Pál a vita folyamán, amikor külföldi ideák és külföldi előadók importját rosszalta a Feministák Egyesülete részétől. A magyarországi feminista mozgalomról állítani, hogy külföldi ideák importján alapul, annyit jelent, mint a magyar nő hagyományait, kiváltságos jogállását a múltban nem ismerni, vagy ezeket a hagyományokat érzélgős, modern, honfíbuval teli regények könnyeken át visszapiillantó mendedmondáiban látni. Ha valamely országot, úgy elsősorban Magyarországot kötelezi a hagyomány a nő teljes egyenjogúsításának megteremtésére. Az ablegatus abszenciumot évszázadokon át az országházba küldő főnemes özvegyek, az országgyűlés tárgyalásaihoz bebocsátatásért küzdő „nemes asszonyok” 1780 körüli mozgalmai kötelezik a demokratikus Magyarországot korunknak megfelelő radikális női jogok kivívására és megadására.

S hogy a Feministák Egyesülete e küzdelemben külföldieket is megszólaltat: nem eshetik más elbírálás alá, mint amikor valamely színház vendégművésszel adat elő egy szerepet, amelyet különben hazai erők játszanak. A feministák a mozgalom körébe tartozó kérdéseket felvetik, tárgyalják, propagálják, lehetőleg sok oldalról vitatják meg. E többoldalú megvitatás érdekesebbé tételére mi sem alkalmasabb/mintha a tárgyalás alatt levő problémákhoz egy-egy külföldi szaktekinetly is hozzászól. Hogy e hozzászólások egyes ideáknak országok határait nem respektáló elterjedését, érvényesítésük egyidejűségét bizonyítják, nem lepheti meg azokat, akik tudják, hogy egy idea a tudomány, a technika, az irodalom terén egyidőben ütheti fel a fejét egymástól legtávolabb eső, kultúra, temperamentum, műveltség dolgában egymással ellentétes népeknél.

Miért vesszük igénybe nemzetközi egyértelműséggel Edison találmányait, Pasteurét, Mme Curieét? Miért élvezzük kiállításainkon Meunier szobrait, Israels képeit? Miért ültetjük át nyelvünkre Zola műveit, Goethét, Shakespeare!/? Miért élvezzük a Svardströmék énekét, Ysaye, Sauer, Rosenthal játékát? S miért nem haragszunk, hogy Munkácsy képeinek megtekintésére jár a világ, hogy Semmelweis találmánya külföldi anyák életét is menti, hogy Petőfit, Jókait, Molnár Ferencet és Bródy Sándort idegen nyelvre is fordítják, hogy Mérő Jolánt, Vecsey Ferencet a külföld is megtapsolja? S miért „veszedelmes” éppen csak a külföldi szónokok Magyarországon való szerepeltetése? Ezt bővebben indokolni tudományos kötelessége lett volna Farkas Pálnak, aki a nemzeti fejlődést féltette a külföldi feministák előadásaitól. Kultúréletünknek talán egyetlen ágában sem érvényesül a kölcsönösség a külfölddel annyira Magyarország javára, mint a nőmozgalom terén. A Feministák Egyesülete évenként 4-6 külföldi előadót hív meg, ezzel szemben magyar feministák évenként 30-40 előadást tartanak külföldön, anélkül, hogy valamelyikük egyetlen egyszer is találkozott volna a szemrehányással, hogy felfordul a Svájc, Franciaország, Hollandia, Németország, Ausztria stb. a magyar feministák eszméitől.

Végül Rosenberg Augusztá felszólalására kell még visszatérnünk. Ő még több és több kötelességet követel a nő számára, holott kevés joga mellett amúgy is túlsók kötelessége van már az asszonynak.

Még több kötelességet csak akkor róhatunk majd a nőre, ha előbb jogaiban engedjük őt megerősödni. Jogot kell szereznünk, gyorsan, sürgősen, hogy szociális funkcióinkat a természetesek mellett a magunk és a jövő generáció károsítása nélkül teljesíthessük. A nő emberi érettségét a törvények mindenkor elismerték, amikor teljes emberi felelősséget hárítottak rá, biológiai inferioritását csak akkor emlegetik, ha jogkövetelések elhárításáról van szó. Aki visszautasítja a nő természetes kisebb értékőségét, annak logika szerint szociális egyenjogúsága után is ki kell nyújtania a kezét.